

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/111942>

Please be advised that this information was generated on 2019-02-19 and may be subject to change.

Virale pandemieën: tussen vrees en fobie

*drs Inge Mutsaers,
promovenda Filosofie en Wetenschapsstudies,
Radboud Universiteit Nijmegen*
*prof dr Henk van Houtum,
Geopolitiek en Politieke Geografie, Universiteit
Bergamo/Radboud Universiteit Nijmegen*

De virologie staat momenteel in het centrum van de belangstelling. Directe aanleiding hiervoor is dat Rotterdamse virologen onlangs in een naar eigen zeggen zwaar beveiligd lab een zeer gevaarlijke variant van het vogelgriepvirus hebben ontwikkeld. Dit met als doel een eventuele uitbraak van het virus beter te kunnen bestrijden en een vaccin te kunnen ontwikkelen. Hun opmerkelijke uitvinding is aanleiding geworden voor een fel internationaal debat tussen wetenschappers, tijdschriftredacteurs, beleidsmakers en terrorismedeskundigen over de grenzen van de wetenschappelijke vrijheid en de voors en tegens van publicatie van een onderzoek als dit. Voorlopige uitkomst van dit debat is dat het Amerikaanse adviesorgaan voor bioveiligheid (NSABB) heeft besloten dat de onderzoeksgegevens slechts gedeeltelijk gepubliceerd mogen worden in verband met het gevaar op het aanwenden van de labgegevens voor bioterrorisme. Hoe zinnig dit debat op zich ook is, het is naar ons idee te beperkt. Een grotere, fundamentele vraag is nog onbesproken. En dat is de vraag hoever we moeten gaan in die vraag naar bescherming of immunisering tegen virussen: Wat is de feitelijke opbrengst in termen van publieke veiligheid en gezondheid en wat is de prijs die we daarvoor moeten betalen?

De inmiddels wereldberoemde Rotterdamse uitvinding is een goed voorbeeld van wat in de literatuur immuniseringsparadox wordt genoemd. Die treedt op als de bescherming tegen virussen zelf ook weer een gevaar oplevert. Voordat we de vraag kunnen beantwoorden of een ontdekking als deze moet worden verboden is het naar ons inzicht belangrijk te analyseren hoe het zo ver heeft kunnen komen. Met andere woorden, hoe is deze immuniseringsparadox die ons nu hoofdbrekens bezorgt eigenlijk ontstaan?

Daarvoor gaan we te rade bij het imposante werk van de Duitse filosoof Peter Sloterdijk, een filosoof die ook in Nederland snel aan populariteit wint. Sloterdijk heeft immunisering en de immuniseringsparadox tot een hoofdthema in zijn filosofisch werk gemaakt. De kern van zijn werk komt er kort op neer dat hij de neiging van de mens zichzelf te beschermen als een van de belangrijkste menselijke drijfveren ziet. Vanaf de primitieve hordegemeenschappen, en de eerste steden tot aan de hedendaagse verzorgingsstaten heeft de mens naar zijn idee systemen gebouwd, wat hij noemt immuunsystemen, waarbinnen hij zich afschermt van gevaren van buiten. Met name sinds de opkomst van de verzorgingsstaat en de daaraan gekoppelde sterke behoefte aan groei van de medische wetenschap en de virologie richtte de immuniseringsneiging zich ook steeds meer op de gezondheid. Dat kwam vooral ook door het succes van diezelfde medische wetenschap. De gezondheid en levensverwachting van de mensen is in de laatste anderhalve eeuw spectaculair gestegen, althans in de wereld waar de medische wetenschap zich vergaand heeft kunnen ontwikkelen.

Door voortschrijdend wetenschappelijk en technologisch inzicht begrijpen we steeds meer van de wereld om ons heen en kunnen we ons door middel van technieken ook beter beschermen tegen bepaalde dreigingen. Maar dat is maar een deel van het verhaal volgens Sloterdijk. De toegenomen kennis leidt niet per definitie tot meer bescherming. Soms is ook het omgekeerde het geval.

